

Tekijänoikeudet tietoverkossa ja verkkojulkaisemisessa

Mikko Raito, lakimies, Kopiosto ry

Suomen tiedekustantajien liiton seminaari 11.12.2008

Esityksen rakenne

- 1. Tekijänoikeuden perusteet
 - Tekijänoikeus tietoverkossa
 - Linkittäminen
- 2. Tekijänoikeuden rajoitukset
 - Lainaus ja siteeraus oikeus tietoverkossa
- 3. Mihin tarvitsee luvan ja mistä luvan saa ?
- 4. Tekijänoikeuden luovuttamissopimukset
 - Painetun uudelleen julkaiseminen verkossa

1. Tekijänoikeuden perusteet – suojan syntyminen

- Suoja syntyy, kun teos on luotu
 - Tekijälle (luonnollinen henkilö vauvasta vaariin)
 - Automaattisesti
 - Ei edellytä rekisteröintiä
- Suojan edellytyksenä, että teos ylittää ns. teoskynnyksen
 - Teos – yleensä kirjallinen tai taiteellinen
 - Kynnys –itsenäinen ja omaperäinen
 - Ei laatukriteereitä

Tekijänoikeuden perusteet

- Tekijänoikeus suojaa
 - Luovan työn tulosta (muotoa, missä sisältö ilmenee)
- Tekijänoikeus ei suojaa
 - Idea
 - Juonta
 - Tietoa
- Kuka tahansa saa kirjoittaa artikkelin samasta aiheesta

Tekijänoikeuden perusteet – ©-merkki

- © -merkki yleisesti käytössä painetussa ja verkossa
- © - merkin käyttö (Mikko Raito © 2008)
 - Oikeudenhaltija
 - Ensimmäinen julkaisuvuosi
 - Huom! Merkintä ei luo oikeutta
- Kansainvälinen symboli – tekijänoikeus tekijällä, vaikka ei käyttäisikään merkkiä.

Tekijänoikeuden perusteet – tekijänoikeuslausekkeet

- Tekijänoikeuslausekkeet yleisesti käytössä verkkosivustoilla
 - Löytyy tavallisesti linkin takaa pääsivulta
- Vaikka lausekkeiden juridinen sitovuus ei ole selvä, ovat ne hyvä keino ohjata käyttäjiä
 - Sitovasti voi sallia lain sallimaa laajemman käytön. Esimerkiksi aineisto vapaaseen käyttöön.
 - Yleisesti lausekkeissa sallitaan yksityinen käyttö, mutta kielletään muu käyttö
 - Epäselvää voiko sitovasti rajoittaa käyttöä yli tekijänoikeuslain rajoitussäännösten.
 - Voi antaa esimerkiksi ohjeita, miten sivustolla oleviin artikkeleihin tulee viitata
- Kopioston suositus tulostamisen osalta:

”Tätä julkaisua saa tulostaa ja valokopioida muuhun kuin yksityiseen käyttöön edellyttäen, että teoksen käytöstä vastaavalla organisaatiolla on voimassaoleva valokopiointisopimus tekijänoikeusjärjestö Kopioston kanssa.”

Tekijänoikeuden perusteet – suoja-aika

- Pääsääntö : 70-vuotta tekijän kuolinvuodesta
 - Kirjalliset teokset, teosvalokuvat, taiteelliset teokset
- Poikkeukset:
 - Tavalliset valokuvat 50 vuotta kuvan ottamisvuodesta
 - Lähioikeudet 50 vuotta tallentamisvuodesta (tuottaja, esiintyvä taiteilija)
 - Luettelo ja tietokanta 15 vuotta valmistumisvuodesta
- Kun tekijänoikeus on päättynyt saa teosta käyttää vapaasti hyväksi

Tekijänoikeuden perusteet – Taloudelliset oikeudet

- Taloudelliset oikeudet
 - Kappaleen valmistamisoikeus
 - Sisältää kaikki menetelmät (kopiointi, tulostaminen, painaminen, lataaminen verkkoon yms.)
 - Huom! Verkon selaaminen kuitenkin väliaikaista kappaleen valmistamista, johon oikeudenhaltijan yksinoikeus ei ulotu. -> selailu aina sallittua.
 - Yleisön saataville saattamisoikeus
 - Julkinen näyttäminen (Taidenäyttely)
 - Julkinen esittäminen (Powerpoint –esitys)
 - Yleisölle levittäminen (Fyysisten kappaleiden levitys)
 - Yleisölle välittäminen (Verkkosivujen ”ylläpito” on yleisölle välittämistä)

Tekijänoikeuden perusteet – Moraaliset oikeudet

- Moraaliset oikeudet
 - Isyysoikeus
 - Tekijän nimi mainittava hyvän tavan mukaisesti, kun teosta käytetään
 - Viittaus verkkosivuilla olevaan lainattuun aineistoon :tekijä, artikkeli, www-sivuston osoite, koska vierailtu sivulla.
 - Mikko Raito: tekijänoikeus tietoverkossa, www.kopiosto.fi/artikkeli.htm, vierailtu 9.12.2008.
 - Respektioikeus
 - Teosta ei saa muuttaa tekijää halventavalla tavalla
 - Teosta ei saa saattaa yleisön saataville loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (esimerkiksi ns.kehyslinkki saattaa loukata respektioikeutta)

2. Tekijänoikeus tietoverkossa

- Tekijänoikeuslain tavoitteena teknologianeutraalisuus
- Ei erillissäätelyä digitaaliselle ympäristölle tai tuotteille
 - Poikkeus tietokoneohjelmia koskevat muutamat lainkohdat
- Samat säännöt ja periaatteet koskevat niin analogista kuin digitaalistakin sisältöä

Tekijänoikeus tietoverkossa – linkittäminen

- Linkittämisen kolme tasoa:
 1. ns. tavallinen hyperlinkki etusivulle -> ei edellytä lupaa
 - etusivulla yleensä tekijänoikeuslausekkeet, muut ohjeet ja mainokset
 2. Muulle kuin etusivulle tapahtuva linkitys ns. syvälinkki
 - Harmaata aluetta, koska linkitetään tekijänoikeuslausekkeiden, ohjeiden ja mainosten ”ohi”
 3. ns. kehyslinkki, eli linkitettävä sivu tuodaan oman sivuston sisään.
 - Tulisi aina pyytää lupa
 - Linkitettävän aineiston välittämistä uudessa ympäristössä (huom myös respektioikeus: ”loukkaava muoto tai yhteys”)
- Ohje: laita linkki pääsivulle, hyvän tavan mukaista olisi myös ilmoittaa.
- Tekijänoikeuslausekkeissa voidaan ohjata linkittämistä.

Tekijänoikeuden rajoitukset – lainaus ja siteeraus tietoverkossa

- Samat säännöt ja kriteerit kuin painetussa ympäristössä

Julkistetusta teoksesta

- Hyvän tavan mukaan ja tarpeen edellyttämässä laajuudessa
 - Asiallinen yhteys lainattavaan teokseen, eli ns. vetoamisfunktio
 - Sallitun lainauksen laajuus arvioidaan tapauskohtaisesti
-
- Ei tarvitse lupaa
 - Ei tarvitse maksaa korvausta
 - Moraaliset oikeudet muistettava!
 - (Mikko Raito: tekijänoikeus tietoverkossa, www.kopioisto.fi/artikkeli.htm, vierailtu 9.12.2008.)
 - Jos tekijänoikeus päättynyt, saa lainata vapaasti

3. Miksi verkkoon laitettavaan suojattuun aineistoon tarvitaan oikeudenhaltijan lupa ?

- Internet, intranet, extranet yms. tietoverkot tekijänoikeudellisesti julkisia verkkoja
- Oikeudenhaltijan taloudelliset oikeudet
 - Kappaleen valmistaminen (verkkoon laittaminen)
 - Välittäminen (verkossa ”pitäminen” yleisön saatavilla)
 - Tyypillisiä teoksia, joita verkossa on ja joiden käyttöön tulee olla lupa
- Valokuvat
- Piirroskuvat
- Musiikki
- Sanoitukset
- Artikkelit
- Pelit
- Eloկuvat
- Animaatiot
- Yms.

Mihin lupaa ei tarvitse pyytää?

- Yksityiseen käyttöön (esimerkiksi tulostamiseen yksityiseen käyttöön)
 - Huom! Verkkosivuille tallentaminen ja välittäminen ei koskaan ole yksityistä käyttöä.
- Lait ja asetukset
- Viranomaispäätökset ja lausumat (Huom! Voi sisältää salassa pidettävää tietoa)
- Aineistoon, jonka tekijänoikeus on päättynyt
- Tekijänoikeus ei suojaa tietoa, ideaa tai aihetta

Mistä voi hankkia luvan aineiston käyttöön verkossa?

- Luvan aineiston verkkokäyttöön voi myöntää
 - Tekijä
 - Oikeudenhaltija
 - Oikeudenhaltijaa edustava järjestö
- Esimerkkejä verkkolupien myöntäjistä
 - Valokuvat – valokuvaaja, kuvapankit (lehtikuva oy)
 - Taidevalokuvat – kuvasto ry
 - Musiikki – Teosto ry, Gramex ry
 - Kirjallinen aineisto – tekijät, kustantajat

4. Tekijänoikeuden luovutussopimukset

- Tekijänoikeus (taloudelliset) voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain
 - Kokonaisluovutus –luovutetaan kaikki taloudelliset oikeudet lopullisesti ja maailmanlaajuisesti
 - Osittaisluovutus –luovutetaan jokin määritelty oikeus teokseen
 - Kustannussopimukset
 - Kuvien käyttöoikeussopimukset
 - Ohjelmien käyttölisenssit
- Moraalisia oikeuksia ei voi kokonaan luovuttaa –tekijän nimi aina mainittava
- Lähtökohtana sopimusvapaus
 - Muotovapaus (suullinen tai kirjallinen)
 - Sisältövapaus

Tekijänoikeuden luovutussopimukset

- Esimerkkejä osittaisluovutuksen sisällöstä ja muuttujista
 - Painos- tai valmistusmäärä
 - Media (verkko/painettu)
 - Ajalliset rajoitukset
 - Alueelliset rajoitukset

Tekijänoikeuden luovutus sopimukset

- Huomioon otettavia seikkoja oikeuksien ostajana
 - Ennen ostamista selvitä, mitä oikeuksia tarvitset
 - Liian laajojen oikeuksien hankinta kallista
 - Määrittele aineiston käyttö tarkasti sopimuksessa
 - Mikä teos, mikä media, kuinka pitkäksi aikaa/määrä
 - Tee kirjallinen sopimus (suulliseen sopimukseen liittyy näyttö- ja tulkintaongelmia)
 - Oikeutta ei saa siirtää kolmannelle tai valmistaa siitä muunnelmaa, ellei siitä ole nimenomaisesti erikseen sovittu
 - Poikkeuksena liikkeenluovutuksen yhteydessä tapahtuva oikeuksien siirto kolmannelle.

Tekijänoikeuden luovutussopimukset – painetun tekstin uudelleen julkaiseminen verkossa

- TekijäL 37 § ”Tekijä ei saa uudelleen julkaista teosta siinä muodossa ja sillä tavoin kuin sopimuksessa on tarkoitettu [...]”
- Ensisijaisesti tulee aina tarkastella sopimuksen sisältöä
- Mikäli sopimuksessa ei ole luovutettu julkaisuoikeutta sähköiseen muotoon, on nämä oikeudet yhä tekijällä
- Tällöin painetun uudelleen julkaisemiseen verkossa tarvitaan tekijän lupa.
- Tärkeää huomioida sopimuksetilanteessa

Hyödyllisiä www-osoitteita ja lisätietoa

- www.minedu.fi - opetusministeriö
- www.kopiraitti.fi - tekijänoikeussivusto
- www.kopiosto.fi - tekijänoikeusjärjestö
- www.teosto.fi - tekijänoikeusjärjestö
- www.gramex.fi - tekijänoikeusjärjestö
- www.kuvastory.fi - tekijänoikeusjärjestö
- www.tuotos.fi - tekijänoikeusjärjestö
- www.antipiracy.fi – tek.oik. tiedotus ja valvontakeskus